

HET MAKEN VAN EEN TABEL

Fr. Wim Klein

Ruim vijf jaar is er aan de graafwespentabel gewerkt; vijf jaar waarin met vallen en opstaan een tabel is gemaakt, die zo'n 100 jaar geleden door J. P. Thijsse al werd aangekondigd. In een van de eerste nummers van 'De Levende Natuur' kondigt hij aan voor die interessante en fraaie graafwespen een tabel te maken [althans deze anekdote vertelde mij onlangs iemand]. Over dat vallen en opstaan gaat dit artikel. Meestal wordt er over inhoud van een tabel geschreven, maar niet over het maken ervan. Het gaat mij daarbij niet zozeer om een verantwoording van die tabel, want die staat in de tabel zelf. Een tabel van deze omvang wordt niet zo vaak gemaakt en meestal gaat door het eenmalige karakter van het maken van een tabel bij de publikatie ervan de opgedane ervaring verloren. Wetend dat er al vele jaren een nog grotere klus ligt te wachten dan deze tabel –een tabel voor graafbijen– kan het niet fout zijn de opgedane ervaring uit te schrijven. Onderstaand komen aan de orde:

- de gevolgde werkwijze;
- de typografie;
- de inhoud;
- de eerste correctie en aanvulling.

Een "Klein" verzoek besluit dit artikel.

De gevolgde werkwijze

Het maken van de graafwespentabel is het beste als een project te omschrijven, waaraan veel mensen, echte deskundigen en absolute leken, hebben meegewerkt. Zelf ben ik meer in de slag geweest als projectleider dan als deskundige. Aan het begin van het project is bewust gekozen voor een dergelijke opzet en dat niet alleen vanwege de omvang van de tabel. Er moesten proefversies worden gemaakt, die getest konden worden op taal [formuleringen], bruikbaarheid voor verschillende soorten gebruikers en juistheid; drie geheel verschillende zaken. Bij het selecteren van 'medewerkers' is nadrukkelijk gelet op die verschillende aspecten, zodat de proefversies daarop konden worden beoordeeld.

Het verwerken van de commentaren is soms een puzzel geweest, omdat bijvoorbeeld een formulering niet alleen goed en begrijpelijk Nederlands moet zijn en slechts voor één uitleg vatbaar, maar ook 'wespologisch' juist. Die puzzel is niet altijd even succesvol opgelost. Soms werden oplossingen aangereikt, die andere oplossingen teniet deden of die later om diverse redenen toch minder geslaagd bleken te zijn.

Toch is het werken met proefversies en het testen daarvan op verschillende manieren een noodzaak. Met verbazing heb ik een aantal keren kunnen constateren dat in ieders ogen duide-

lijke en eenduidige formuleringen absoluut anders gelezen bleken te worden; soms met heel komische gevolgen. Ook voorkomt testen tot op een bepaald niveau 'vakidiotie'. Helemaal is dat niet uit te sluiten, want bij elk vak horen nu eenmaal eigen woorden en formuleringen. Dat de 'wespologen' verschillende dialecten kennen, was nieuw voor mij. Er bestaan tenminste het 'beaumonts' en het 'lomholdts'.

Typografie

In mijn ogen een zwaar onderschat aspect van een tabel is de typografie, niet zo zeer de esthetische kant, maar de leesbaarheid en de structurering van de tekst. Eigenlijk zou de structuur [lay-out] van een tabel de gebruiker moeten leiden, maar meestal is de structurering onvoldoende aangebracht of uitgewerkt.

Omdat er vooraf te weinig inzicht in dit aspect van een tabel bestond, moest dat aldoende worden verworven. Dat is gebeurd door andere tabellen te bestuderen, zowel Nederlandse als buitenlandse [elk land blijkt eigen 'tradities' te hebben], en door verschillende mogelijkheden aan de testers voor te leggen. Het risico bestaat dan wel dat dan blijkt dat de tabel geheel anders opgezet moet worden. En dat kan je niet zomaar straffeloos halverwege het project doen. Alleen al de tijd die dan nodig is, is prohibitief. Toch is het een paar keer gedaan. En nu die klaar is, moet ik bekennen dat hij op enkele punten toch nog anders opgezet had moeten worden.

Een belangrijke beperking die hier gemeld moet worden is de tekstverwerker, in dit geval Word. De meeste tekstverwerkers zijn niet echt geschikt voor complexe teksten als een tabel. Ze blijken allerlei verborgen standwaarden te hebben, die niet eenvoudig te wijzigen zijn. Een wetenschappelijke tekstverwerker als Tech is misschien aan te raden, maar het vereist wel dat men echt typografisch geschoold is en, zeker zo belangrijk, bereid moet zijn om die tekstverwerker grondig onder de knie te krijgen. Nadeel is dan weer dat niet alle lettertypen beschikbaar zijn.

Een geheel ander aspect van de typografie zijn de illustraties: het soort tekeningen en de wijze waarop ze met de tekst worden gecombineerd. Wanneer men geen goede tekenaar is, en er geen goede en goedkope tekeningen beschikbaar zijn van die wespen die een tekening behoeven, dan ben je aangewezen op bestaand materiaal. Dat is zeer divers en slechts gedeeltelijk adequaat. Keuzen die gemaakt zijn op 'wespologisch' gebied bij het structureren van de tabellen, komen opeens op losse schroeven te staan omdat er geen tekeningen zijn en met woorden alleen niet altijd helder aan te geven is wat bedoeld wordt. Van tijd tot tijd ben je dan gedwongen om voor het uitsplitsen van soorten andere auteurs te volgen, ook al zijn er in jouw ogen betere mogelijkheden. Voor de combinatie van tekst en illustraties is gekozen voor een hybride structuur: bij de tabel van de genera staan de tekeningen parallel aan de tekst, bij de tabel voor de soorten staan de tekeningen voor of na de tekst. De tekeningen in de tekst zelf opnemen geeft een verward beeld.

De inhoud

Wanneer een tabel er eenmaal is dan lijkt de inhoud ervan vanzelfsprekend. Toch heeft die inhoud veel denkwerk gekost. Natuurlijk moeten alle graafwespen er in, maar welke komen er in de Benelux voor? Of: welke komen er nog voor? Moeten soorten die in de omgeving van de Benelux zijn aangetroffen er ook in? En wat te doen met geïmporteerd materiaal? Het EIS is voor Nederland uitstekend, maar voor België en Luxemburg zijn er [nog] geen centrale bestanden.

Bij het samenstellen van de soortenlijst valt op hoe 'instabiel' sommige genera en soorten zijn. Je moet wel een beetje laconiek zijn en niet bang voor een ergens aangekondigde herziening van een genus of soortencomplex. Wanneer je steeds met angst en beven naar het nieuwe nummer van *Sphecos* of *Bembix* uitkijkt, komt de tabel niet af. Lastig waren enkele soorten die pas aan het einde van het project gemeld werden als bewoners van de Benelux. Dat heeft tot veel passen en meten geleid om ze als nog in de tabellen opgenomen te krijgen.

Bepaald leuk is overigens het maken geweest van de in mijn ogen irreële tabel voor het genus

Sceliphron: een Amerikaanse en een Afrikaanse soort in één tabel stoppen.

Een hele geruststelling is voor mij de wetenschap geweest dat het EIS met een Aculeatenatlas bezig is. Aan de hand van de inhoud van die atlas heb ik de grenzen van de graafwespentabel bepaald. In principe is alles wat in de atlas wordt behandeld, 'overgeslagen' in de tabel; dat wil zeggen: behoefde slechts beknopt behandeld te worden. Was die Atlas er niet geweest, dan zou deze tabel een aanzienlijk zwaarder klus zijn geweest of misschien helemaal niet gemaakt.

Correcties en aanvullingen.

Dat deze tabel niet voor de eeuwigheid is gemaakt, mag duidelijk zijn. Hij is nadrukkelijk opgezet als stimulans voor de studie van graafwespen. Dat er aanvullingen op de tabel komen lijkt mij een goede zaak. De eerste kan ik al geven. Van Nico Schneider die de verspreiding van wespen in Luxemburg voor zijn rekening heeft genomen, kreeg ik bericht dat hij twee voor Luxemburg nieuwe soorten heeft gevonden: *Cerceris quinquefasciata* [p. 115] en *Tachysphex fulvitaris* [p. 67]. Van hem komt ook een correctie: zijn opgave van *Cerceris ruficornis* als Luxemburgse soort is onjuist [p. 115]. Die wesp is daar nog niet aangetroffen.

Een andere correctie: het jaar van uitgave staat foutief op de omslag. Door allerlei redenen is hij pas in februari 1997 van de drukker gekomen.

Klein verzoek

Ook al is er vijf jaar aan de graafwespentabel gewerkt, de komende tijd zullen ongetwijfeld bij het gebruik ervan veel wensen en suggesties ter verbetering worden geuit. Jammer zou zijn, wanneer die wensen en suggesties niet bekend zouden worden. Maar doordat de auteur inmiddels monnik is geworden, is het niet mogelijk om op bijeenkomsten van de sectie die wensen te bespreken. Mijn verzoek is daarom die wensen op papier te zetten en op te sturen naar de abdij [een Email kan ook, al wordt die niet vaak gelezen]. Een bezoek aan de abdij is overigens ook mogelijk en niet alleen voor wespen de moeite waard. De abdij ligt op een kalkrijke zuidhelling, waar *Polistes* tot de regelmatig bezoekers behoren.

Abdij Sint Benedictusberg, Mamelis 39,
6295 NA Lemiers [vlakbij Vaals] - 043 - 306 1353
email: wimklein@worldonline.nl